

HEUNI

The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

**GREEK
COUNCIL
OF REFUGEES**

**Setlementti
Puijola**

SOLWODI
Solidarity with women in distress
Solidarität mit Frauen in Not

Policy brief 2/2022 SARAH: Safe, Aware, Resilient, Able and Heard – protecting and supporting migrant women victims of gender-based violence: Julia Korkman, Inka Lilja (heuni@om.fi)

“Kuulet huoleni ja autat minua pohtimaan ratkaisuja”

Tässä policy briefissä esitetään yhteenveto vuosina 2021 ja 2022 toteutetun Euroopan komission rahoittaman [SARAH](#) -hankkeen ”*Safe, Aware, Resilient, Able and Heard – Protecting and Supporting migrants women victims of gender-based violence*” tuloksista. SARAH-hanke toteutetaan neljässä EU:n jäsenvaltiossa (Suomi, Saksa, Kreikka ja Italia), ja sen tavoitteena on kehittää työkaluja ja menetelmiä, joilla parannetaan sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreiksi joutuneiden maahanmuuttajanaisten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea. Hanke tarjoaa oikeudellista ja psykososiaalista tukea näille naisille, sekä tietoa ja tukea heidän kanssaan työskenteleville toimijoille. Hankkeeseen osallistuvat työntekijöitä seuraavista SARAH-kumppanijärjestöistä: [Solwodi](#) (Saksa), [Greek Refugee Council](#) (Kreikka), [Consiglio Italiano per i Rifugiati](#) (Italia), ja [Setlementti Puijola](#) (Suomi) ja hanketta koordinoi YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti [HEUNI](#). Hankkeen aikana sekä työntekijöiden että palveluja käyttävien naisten kokemuksia on kerätty etänä ja paikan päällä järjestetyissä epävirallisissa tapaamisissa sekä systemaattisen tiedonkeruun kautta. Hankkeen aikana palveluja käyttävistä naisista ja siitä, kuinka heille voi tarjota heidän tarvitsemaansa tukea mahdollisimman sensitiivisellä tavalla on tehty useita tärkeitä havaintoja. Keskeisimmät löydökset ovat seuraavat:

- Uhrikeskeisen työskentelytavan tärkeys: Jokaisen naisen tilanteet, tarpeet ja haavoittuvuudet ovat erilaisia ja ne voivat myös vaihdella ajankohdasta riippuen.
- Tarve kyetä joustamaan ja mahdollisuus tarjota riittävästi aikaa: Väkivaltakokemuksista puhuminen on monille naisille vaikeaa, eikä heidän kohtaamisensa välttämättä onnistu tunnin mittaiseksi suunnitellun tapaamisen aikana.
- Voimaannuttamisen rooli: On tärkeää antaa väkivaltaa kokeneille naisille ääni ja toimijuutta (agency), vahvistaen heidän selviytymiskykyään pikemmin kuin uhriutumista (ks. [SARAH podcast](#)). Ohjauksessa ammattilaisten tulisi keskittyä vahvistamaan naisten ymmärrystä omista vahvuuksistaan ja voimavaroistaan.
- Luottamuksen ja konkreettisten toimien merkitys: Tapaamisissa luottamuksen ilmapiiriin luominen on avain edunsaajan äänen kuulemiseen. Ainoastaan aidosti kuuntelemalla, työntekijä pystyy esittämään ehdotuksia tarpeenmukaisista ja käytännönläheisistä tukitoimista.
- Ammattilaisten hyvinvointiin on kiinnitettävä huomiota. Työ on kuluttavaa, ja jokaisessa kohtaamisessa on riski toissijaiselle traumatisoitumiselle sekä myötätuntouppumukselle, jos tärkeässä tehtävässä ei saa asianmukaista tukea. Hyödyllistä tietoa ammattilaisille on saatavilla [SARAH Toolkit for Enhancing Counselling for Victims of Gender-Based Violence \(SaRAH Toolkit for Enhancing Counselling for Gender-Based Violence\)](#) -työkalupakista
- Vertaistuen merkitys: SARAHissa kokemusten jakaminen ja mahdollisuus sekä oppia toisilta että osallistua koulutustilaisuuksiin yhdessä muiden hankkeen työntekijöiden kanssa on osoittautunut arvokkaaksi.
- On tärkeä valmistautua yllättäviin käännteisiin: Odottamattomat muutokset ja kriisit, kuten pandemia ja sota Ukrainassa, osoittavat, että ammattilaisten on pystyttävä sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin ja toimintaympäristöihin.
- Tulkkauksen rooli: Mahdollinen tulkkaustarve ja se, miten tähän tarpeeseen vastataan parhaalla mahdollisella tavalla, olisi suunniteltava heti työn alusta alkaen.
- Lastenhoidon tarve: Monilla naisilla on pieniä lapsia, joita he eivät voi jättää yksin ammattilaisen tapaamisen ajaksi. Tämä on otettava huomioon suunniteltaessa tukea kyseiselle ryhmälle. On suositeltavaa tarjota lastenhoitopalvelua tapaamisen ajaksi.

Taustaa: SARAH-hankkeen kohderyhmä

SARAH-hankkeen kohderyhmää ovat *maahanmuuttajanaiset, jotka ovat kohdanneet sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa* (Gender-based violence, GBV). He kohtaavat useita esteitä palvelujen piiriin pääsemisen, sukupuolittuneen väkivallan uhreiksi tunnistamisen sekä asianmukaisen tuen saamisen suhteen.

Menetelmät ja tiedonkeruu

Hankkeeseen osallistuneiden naisten kanssa tehtyä työtä on arvioitu eri tavoin, erityisesti systemaattisen tiedonkeruun avulla, jolla on tavoiteltu sekä naisia että hankkeen työntekijöitä. Tietoja kerättiin kaikilta hankekumppaneilta ja tiedonkeruun tavoitteena oli:

- tuoda esille tukemisen ja ohjauksen vaikutuksia palveluja käyttävien naisten elämässä,
- ymmärtää palvelujen saatavuuden pullonkauloja,
- kuvata tukemistyön todellisuutta ja jakaa asiantuntemusta ja kokemuksia ammattilaisten kesken,
- hahmottaa paremmin naisten omaa ymmärrystä heidän tarpeistaan ja
- tuottaa tietoa hankkeen vaikutuksista.

Tiedot kerättiin kyselylomakkeella seitsemän kuukauden aikana (kesäkuu 2021–tammikuu 2022). Tiedonkeruu liittyi SARAHin Vaikuttavuuden arviointi sukupuolistunutta väkivaltaa kokeneiden tukemistyössä [sukupuoliperusteisen väkivallan uhrien neuvonnan tehostamista koskevaan Tool-kit-pakettiin](#), joka luotiin yhdessä hankekumppaneiden ja tukityötä tekevien ammattilaisten kanssa. Eettisistä näkökulmista ja käytännön haasteista keskusteltiin useaan otteeseen ja palautetta otettiin vastaan koko tiedonkeruujakson ajan. Ammattilaisille annettiin suosituksia siitä, miten suostumusta tulisi pyytää. Naisilta kerättiin kohtaamisissa tietoa vain, jos heiltä itseltään oli saatu nimenomainen suostumus. Kaiken kaikkiaan tietoja kerättiin 551 naiselta.

Tulokset: Naisten kokemukset

SARAH-hankkeen tiedonkeruun mukaan suurin osa tapaamisista (83 %) tapahtui kasvokkain. Useimmat etänä järjestetyistä kohtaamisista (15 %) tapahtuivat puhelimitse ilman videoyhteyttä. Kaksitoista tapaamista järjestettiin verkossa videoyhteyden avulla ja neljä tapaamista chatin välityksellä, jos tätä käytännön syistä pidettiin sopivimpana tapana.

Monet SARAHin palveluja käyttävistä naisista eivät kokeneet tarvitsevansa tulkkausta, mutta joissakin tapauksissa tulkkausta ei ollut saatavilla, vaikka se olisi ollut tarpeen, mikä vaikeutti tukityöskentelyä. Joissakin tapauksissa tulkkaus kävi mahdottomaksi siksi, että tulkki osoittautui naisen tuttavaksi tai oli mies, sillä osa palveluja käyttävistä naisista tunsivat olonsa epämuikavaksi miehistä tulkin ollessa läsnä. Tulkkausta käytettiin vain pienessä osassa tapaamisista (13 prosenttia, joista neljässä prosentissa tulkki osallistui puhelimitse).

Kaikista tiedonkeruuvaiheissa kohdatuista naisista (N = 551), vain 43 prosenttia antoi nimenomaisen suos-

tumuksensa yksityiskohtaisempaan tiedonkeruuseen. **Syitä suostumuksen epäämiseen oli** mm. se, että hanketyöntekijä ei pyytänyt suostumusta, koska tukea hakeva nainen vaikutti liian kuormittuneelta tai arvioitiin, ettei hän kyennyt sisäistämään tiedonkeruun sisältöä riittävän hyvin antaakseen aidon suostumuksen; tai että aikaa suostumuksen antamiseen oli liian vähän tai oli muita priorisoitavia asioita; muiden henkilöiden (esim. ystävien tai perheenjäsenten tai muiden ammattilaisten) läsnäolo istunnossa; hanketyöntekijän huoli siitä, että suostumuksen pyytäminen vaarantaisi luottamuksen rakentamisen. Haasteista huolimatta, hanketyöntekijät arvioivat yksimielisesti, että palautteen pyytäminen on itsessään hyödyllinen keino antaa äänen väkivallan uhreille ja voimaannuttaa heitä. Esitettyjen kysymysten kautta esille nousi aiheita, joista ei muuten olisi keskusteltu ja tiedonkeruu tarjosi myös naisille uuden tavan ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään.

Tässä tiivistelmässä esitetyt tiedot perustuvat ainoastaan niiden naisten antamaan tietoon, jotka ovat antaneet informoidun suostumuksensa siihen. Näin ollen tiedot eivät välttämättä anna kattavaa kuvaa kaikista SARAHiin osallistuneista henkilöistä. Tietojen kerääminen suoraan hankkeen kohderyhmältä on kuitenkin erittäin arvokasta, jotta voidaan lisätä ymmärrystä siitä, miten naiset itse kokevat saamansa tuen ja tilanteensa. Tiedonkeruu osoitti, että tietoa voidaan kerätä tavalla, joka huomioi siihen liittyviä eettisiä näkökohtia riittävällä tavalla. Tiedostavassa tiedonkeruussa ensisijaista on arvioida, pystyykö tukea hakeva henkilö sisäistämään tai ottamaan vastaan tiedonkeruuta koskevaa tietoa ja tämän perusteella tehdä informoidun päätöksen tiedonkeruun osallistumisesta. Akuuteissa kriisitilanteissa naisten hyvinvointi on luonnollisesti etusijalla.

SARAHin palveluihin hakeutuneet naiset olivat enimmäkseen nuoria aikuisia (26–36 vuotta; 46 prosenttia vastaajista). Toiseksi suurin ryhmä koostui 18–25-vuotiaista (29 %). Lähes kaikki naiset olivat 18–45-vuotiaita, kuusi prosenttia osallistujista oli yli 45-vuotiaita. Hanke keskittyi aikuisiin naisiin, joten alaikäisiä ei ollut suoraan mukana lainkaan. Kaikki paitsi kaksi hankkeesta tukea hakeneista määrittelivät itsensä naisiksi ja edellä mainitut kaksi muuta määrittelivät itsensä transsukupuolisiksi. Lähtömaiksi kirjattiin yhteensä 26 eri maata, joista yleisin oli Nigeria ja seuraavaksi yleisimpiä Irak, Kongon demokraattinen tasavalta ja Afganistan. Suurin osa tukea hakeneista henkilöistä oli joko turvapaikanhakijoita tai pakolaisstatuksen omaavia.

Yleisimmät koetut väkivallan muodot olivat perheväkivalta/lähisuhdeväkivalta (52 %), seksuaalinen väkivalta (33 %) tai ihmiskauppa (33 %). Näiden jälkeen yleisimpiä olivat pakkoavioliitot (21 %) ja kunniaan perustuva väkivalta (19 %). Yleisin oikeudellinen palvelu, jota uhreille ehdotettiin oli maahanmuuttoasemaan liittyvä oikeusapu (31 %), sekä (huomattavasti harvemmin) oikeusapu perheoikeudellisissa asioissa (3 %) tai rikosasioissa (3 %).

Monet naisista tarvitsivat useamman kuin yhden tapaamisen, jotta heidän tilanteestaan saataisiin riittävän hyvä käsitys jatkotoimen suunnittelua varten. Joissakin tapauksissa ensimmäinen tapaaminen koostui pitkälti

siitä, että henkilö sai käydä läpi tilanteensa herättämiä tunteita, ennen kuin hän pystyi suuntaamaan ajatuk- sensa tulevaan ja pohtimaan käytännön kysymyksiä ja ratkaisuja niihin. Monilla uhreilla oli vaikeuksia puhua kokemuksistaan häpeän tai syyllisyyden vuoksi. Yleisimpiä ensimmäisen tapaamisen jälkeen toteutettuja toimia olivat uuden tapaamisen sopiminen, maahanmuuttoase- maan liittyvän oikeusavun, terveydenhuollon tapaamisen tai psykologisen tuen järjestäminen.

Jos hanketyöntekijät pitivät sitä tarkoituksenmukai- sena, tarjottiin tapaamisen aikana mahdollisuus antaa palautetta tukitoimista. Naiset kokivat suurelta osin, että tapaaminen oli sujunut hyvin tai erittäin hyvin (77 prosenttia vastaajista; ainoastaan neljä vastasi, että oli mennyt huonosti ja muut, etteivät he olleet varmoja siitä, miten oli mennyt). Yhtä suuri osuus vastaajista koki, että he olivat kyenneet esittämään heitä askarruttavia kysymyksiä ja että he olivat keskustelleet asioista, joita he pitivät tilan- teensa kannalta olennaisina. Naiset antoivat informatiivisia vastuksia avoimiin kysymyksiin ja toivat vastauksissaan esille niin myönteistä kuin kielteistä palautetta, joskin kielteisempi palaute kohdistui useammin heidän tilanteeseensa yleisellä tasolla eikä niinkään itse tukipalveluun. Osa naisista ilmaisi vihaisuutta liittyen pitkään maahanmuuttoprosessiin ja osa oli kuormittuneita muiden akuuttien vaikeuksien, esimer- kiksi perheenjäsenen sairauden vuoksi. Itse tukitoimia arvi- oitiin pääosin myönteisesti. Palautteista esille nousseista teemoista merkittävimpiä olivat kokemukset siitä, kuinka tärkeää oli saada keskustella henkilön kanssa, joka oli halukas kuuntelemaan ja ottamaan naisten kokemuksia vastaan. Monien naisten mukaan tukipalvelu lisäsi heidän luottamustaan, sai heidät tuntemaan olonsa turvallisem- maksi ja paransi heidän mielialaansa.

Lainaukset

Tunnen oloni mukavaksi. Aiemmin olin traumatisoitunut kaikesta, mitä minulle oli tapahtunut, mutta nyt oloni on ok. Tunnen oloni huojentuneeksi tapaamisen aikana.

Autoit minua jäsentämään huoliani ja pohtimaan niihin ratkai- suja.

Olen iloinen, että hän selitti minulle hyvin yksityiskohtaisesti, mitkä ovat oikeuteni ja mahdollisuuteni täällä.

Pidin siitä, että vaikka myöhästyin tapaamisesta, psykologi ehdotti keskustelun käymistä puhelimitse. Tämä tapaaminen, vaikkakin puhelimitse, auttoi minua emotionaalisesti. Tuli tun- ne, että joku välittää minusta.

Olen nähnyt itsessäni suuren muutoksen alkuvaiheeseen verrat- tuna. Tunnen oloni rauhallisemmaksi, olen löytänyt henkisen tasapainon neuvojesi ansiosta. Aiemmin mielialani oli alhaalla, mutta nyt oloni on paljon parempi. Olet tehnyt oloni paremmak- si, olet muuttanut minua paljon.

Minulla ei ole ketään, jolle puhua ja saada purettua ajatuksiani. Tukitapaaminen on minulle todella tärkeää. Kun palaan kotiin, tunnen oloni paremmaksi. Kyllä, minulla on ongelmia, mutta ainakin saan jakaa ne jonkun kanssa.

Tunnen oloni turvalliseksi. Olen tullut ymmärretyksi. Ja minulle tärkeintä on, että on joku, joka kuuntelee minua ja kaikkia elä- mäni yksityiskohtia.

Hanketyöntekijöiden kokemuksia

Ammattilaisten kesken käydyissä epävirallisissa kes- kusteluissa ja heidän antamissaan vastauksissa nousi esille useita konkreettisia havaintoja. Yksi oli se, miten tärkeää oli **haastattelujen tekeminen yksityisesti, omassa rauhassa, ilman naisten lasten läsnäoloa**. Tällä tavoin voidaan turvata edunsaajan omaa hyvinvointia ja antaa hänelle mahdollisuus ilmaista tunteitaan vapaasti. Vaikka SARAH-hanke keskittyy yksinomaan aikuisiin naisiin, monella heistä on lapsia hoidettavanaan, eikä heillä ole pääsyä sellaisten palvelujen piiriin, jotka tarjoaisivat myös lastenhoitoapua. Valitettavasti hankkeen toiminnassa ei ole aina voitu taata tällaista tapaamista puuttuvan rakenteen ja resurssien puutteen vuoksi.

Toinen tärkeä näkökulma liittyy tarpeeseen **antaa riittävästi aikaa** luottamussuhteen mahdollistamiseksi sekä sellaisen tuen tarjoaminen, jolla olisi pysyvämpää vaikutusta. Sensitiivinen vuorovaikutus edellyttää aktiivista kuuntelua, rauhallisuutta, syyllisyyden ja häpeän tunteiden huomioimista, luottamuksen rakentamista ja tuomitse- matta jättämistä. Sukupuoleen perustuvan väkivallan naisuhrien kohtaamisessa on olennaista varoa syyllisyyden ja häpeän tunteiden – jotka kulttuurillisesti liitetään seksuaaliseen väkivaltaan – aiheuttamista, sekä välttää johdatte- levia kysymyksiä.

Lisäksi korostettiin **työnohjauksen** merkitystä hank- keen ammattilaisille. Hankkeessa työnohjaus sisällytettiin alusta alkaen budjetoituihin toimiin. Työnohjaus voidaan järjestää ryhmätapaamisina, joiden aikana ammattilaiset voivat esittää huolenaiheitaan liittyen mihin tahansa ohjauksen osa-alueeseen ja yhdessä muiden hanketyönte- kijöiden kanssa pohtia tilanteita ja mahdollisia ratkaisuja. Esihenkilöiden tulisi tarjota emotionaalista ja käytännön tukea, sillä haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kanssa työskenteleminen voi olla henkisesti vaativaa ammattilaisille. Hanketyöntekijöiden tulee säilyttää am- matillisia ja eettisiä rajoja. Lisäksi omasta hyvinvoinnistaan huolehtiminen ja kollegiaalinen tuki rakentaa ja ylläpitää työhyvinvointia ja vähentää loppuun palamisen riskiä.

Hanketyöntekijät toivat esille myös monia palvelu- järjestelmään liittyviä haasteita, kuten sukupuolistunutta väkivaltaa kokeneiden naisten näkymättömyys ja joissakin tapauksissa joihinkin uhriryhmiin kohdistuneita tylyjä asenteita. Esimerkkinä mainittakoon ihmiskaupan nais- uhrin, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja jotka ovat saattaneet kokea ankaraa kohtelua viranomaisten taholta, jotka eivät ole tunnistanee näiden uhrien oikeutta kansainväliseen suojeluun. Toisena kriittisenä seikkana tuotiin esille mielenterveydellisten hoitotarpeiden huomi- oivien äiti-vauvapalveluiden puutteellisuus. Laajempi jär- jestelmätason haaste on se, että näiden naisten kärsimystä tunnistetaan ja ymmärretään palvelujärjestelmässä ja yh- teiskunnassa yleensä heikosti. Heidän äänensä kuuleminen yhteiskunnallisella tasolla onkin ratkaisevan tärkeää.

Johtopäätökset ja suositukset

On laajasti tiedossa, että maahanmuutto- tai turvapaikataustaisiin naisiin kohdistuva väkivalta on tyypillinen piilorikollisuuden muoto, jonka esille tuloa hankaloittavat useat tekijät, kuten heidän tilanteensa intersektionaalisuus sekä väkivallan ymmärtämiseen ja siitä puhumiseen liittyvät kulttuuriset asenteet sekä kulttuurien väliseen kommunikaatioon liittyvät haasteet. Tämä koskee erityisesti seksuaalista väkivaltaa, joka on monissa kulttuureissa edelleen tabu. Jotta voidaan varmistaa aidosti uhrin huomioon ottava lähestymistapa tämän ryhmän kanssa työskennellessä, seuraavat seikat ovat avainasemassa:

- Uhrien ääntä on kuultava: Mitä he haluavat ja millaista apua he tarvitsevat? Miten heitä voidaan tukea näiden tavoitteiden saavuttamisessa?
- Palveluihin hakeutuvien naisten hyvinvointi on aina asetettava etusijalle: Samalla kun heiltä kerätään tietoja, tulee heitä ohjata auttaviin toimiin. Tapauksissa, joissa naiset ovat ylikuormittuneita oman tilanteensa vuoksi, ei ole eettistä lisätä heidän taakkaansa esittämällä tiedonkeruukysymyksiä. Näissä tapauksissa eettinen ratkaisu onkin usein tietojen kerääminen ohjaajilta edunsaajien sijaan.
- Rakenteet ovat ratkaisevan tärkeitä tuen järjestämisessä: Naiset tarvitsevat lastenhoitoapua palvelutiloissa, jotta he voivat tukitapaamisissaan saada tilaa puhua vapaasti usein traumatisoivista kokemuksistaan vahingoittamatta lapsiaan tai ilman huolta siitä, että lapset kärsivät tapaamisesta mukana olemisesta.
- Tulee luoda myös rakenteita, jotka tukevat ammattilaisten hyvinvointia ja taitoja: Ammattilaisten hyvinvointi ja taidot tulee varmistaa tarjoamalla mahdollisuuksia säännöllisesti turvallisissa ympäristöissä tapahtuvaan kokemusten jakamiseen muiden ammattilaisten kanssa. Lisäksi kaikille tukityötä tekeville tulee järjestää koulutusta, joka on räätälöity tämän työn tarpeiden mukaan.

Kiitos

Sydämelliset kiitokset kaikille SARAH-hankkeen ammattilaisille heidän upeasta työstään sekä kaikille hankkeesta tukea hakeneille naisille, jotka ovat antaneet aikaansa ja kertoneet kokemuksistaan.

Lisätietoja löytyy SARAHin kotisivuilta tai ottamalla suoraan yhteyttä hankekumppaneihin:

SARAH: www.heuni.fi/-/sarah

Yhteystiedot:

HEUNI: YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti:
www.heuni.fi

Setlementti Puijola:
www.settlement.fi

Solwodi: Solidarity with women in distress:
www.solwodi.de

Centro Italiano per I Rifugiati:
www.cir-onlus.org

Kreikan pakolaisneuvosto:
www.gcr.gr/en

Tätä julkaisua on rahoittanut Euroopan unionin oikeudet, tasa-arvo ja kansalaisuusohjelma (2014–2020).